

Damian Szczepański

doktor nauk prawnych, adiunkt w Akademii Finansów i Biznesu „Vistula” w Warszawie
ORCID: 0000-0002-5147-1924

Przyszłość państwa dobrobytu – wybrane zagadnienia

Słowa kluczowe: państwo dobrobytu, zabezpieczenia socjalne

1. Definicje państwa dobrobytu

Model polityki społeczno-gospodarczej znany jako „państwo dobrobytu” (ang. *welfare state*) jest w ekonomii powszechnie rozpoznawanym rozwiązaniem, którego celem jest zapewnienie szeroko rozumianego dobrobytu społecznego. Koncepcja ta zakłada dążenie do wysokiego standardu życia całego społeczeństwa lub jego znacznej części oraz gwarancję bezpieczeństwa ekonomicznego i socjalnego. Państwo dobrobytu jako model organizacji społeczno-ekonomicznej odegrało kluczową rolę w kształtowaniu nowoczesnych demokracji zachodnich w XX w. Zapewniając obywatelom dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej, systemów zabezpieczenia społecznego i redystrybucji dochodów, przyczyniło się do budowy społecznego pokoju i wzrostu gospodarczego. Po zakończeniu II wojny światowej w wielu państwach Europy Zachodniej rozpoczął się proces reform społeczno-ekonomicznych, który doprowadził do znaczącego rozszerzenia roli państwa w gospodarce. Choć zachowano fundamenty systemu wolnorynkowego, instytucje publiczne zaczęły odgrywać kluczową rolę we współtworzeniu i gwarantowaniu dobrobytu obywateli. W obliczu XXI w. model ten staje jednak przed licznymi wyzwaniami, które wymuszają jego redefinicję i adaptację¹.

2. Zmiany demograficzne i transformacja technologiczna

Jednym z najpoważniejszych czynników determinujących przyszłość państwa dobrobytu są zmiany demograficzne. Starzenie się społeczeństw w krajach wysoko rozwiniętych jest jednym z najpoważniejszych wyzwań współczesnych państw dobrobytu. Regres przejawia się spadkiem standardu życia zarówno osób aktywnych zawodowo – obciążanych coraz wyższymi składkami emerytalnymi – jak i emerytów, których dochody zmniejszają się

¹ R. Kowalski, *O niektórych aspektach niebezpiecznego państwa dobrobytu*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 2007/733, s. 49.

wskutek zastąpienia wynagrodzeń za pracę świadczeniami emerytalnymi. Starzenie się społeczeństw w krajach rozwiniętych oznacza wzrost liczby świadczeniobiorców przy malejącej liczbie aktywnych zawodowo. Wydłużająca się średnia długość życia oraz malejące wskaźniki dzietności prowadzą do wzrostu odsetka osób starszych w strukturze demograficznej społeczeństw, co w istotny sposób kształtuje ewolucję państwa dobrobytu².

Wydłużanie się średniej długości życia oznacza coraz większą liczbę osób pobierających emerytury i wymagających opieki medycznej, przy jednoczesnym spadku wskaźników dzietności, co skutkuje malejącą liczbą osób aktywnych zawodowo. W konsekwencji rośnie dysproporcja między tymi, którzy finansują systemy zabezpieczenia społecznego, a tymi, którzy z nich korzystają. Taka sytuacja prowadzi do gwałtownego wzrostu kosztów emerytalnych i zdrowotnych, stanowiących coraz większe obciążenie dla budżetów państw. Dlatego rządy wielu krajów zmuszone są do wprowadzania reform, które mają zapewnić stabilność finansową systemów opieki społecznej. Najczęściej stosowane rozwiązania to podwyższanie wieku emerytalnego, zwiększanie wysokości składek ubezpieczeniowych, ograniczanie wysokości lub zakresu świadczeń, a także wprowadzanie dodatkowych, prywatnych form zabezpieczenia na starość. Problem ten ma również wymiar społeczny i polityczny – reformy bywają trudne do zaakceptowania przez opinię publiczną, a napięcia między grupami wiekowymi (pracującymi i emerytami) stają się coraz bardziej widoczne. W dłuższej perspektywie demograficznej wyzwania te mogą wpływać nie tylko na stabilność systemów społecznych, lecz także tempo rozwoju gospodarczego i pozycję konkurencyjną krajów rozwiniętych³.

Również transformacja rynku pracy związana z automatyzacją, cyfryzacją i dynamicznym rozwojem sztucznej inteligencji prowadzi do głębokich zmian w strukturze zatrudnienia. Coraz więcej tradycyjnych miejsc pracy ulega likwidacji, zwłaszcza tych, które opierają się na prostych, powtarzalnych czynnościach podatnych na automatyzację. W ich miejsce pojawiają się nowe stanowiska, wymagające wysokich kwalifikacji cyfrowych i kreatywnych, jednak nie zawsze w skali wystarczającej do zrównoważenia strat. W rezultacie rośnie znaczenie niestabilnych form zatrudnienia, takich jak praca platformowa, kontrakty krótkoterminowe czy samozatrudnienie, które często pozbawione są standardowych zabezpieczeń socjalnych.

3. Idea bezwarunkowego dochodu podstawowego

W obliczu tych wyzwań coraz większą uwagę zyskuje idea bezwarunkowego dochodu podstawowego. Koncepcja ta zakłada regularne, powszechne i bezwarunkowe świadczenie pieniężne dla wszystkich obywateli, niezależnie od ich sytuacji zawodowej, dochodowej czy majątkowej. W przeciwieństwie do klasycznych systemów zasiłków i świadczeń socjalnych,

² T. Przybyciński, *Etyczne i ekonomiczne aspekty państwa dobrobytu*, „Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym” 2016/19(3), s. 32.

³ R. Kowalski, *Państwo dobrobytu wobec globalizacji* [w:] *Polska wobec procesów globalizacji. Aspekty społeczno-ekonomiczne*, red. Z. Dach, Kraków 2010, s. 100.

które są warunkowe i zależne od statusu na rynku pracy, bezwarunkowy dochód podstawy miałby zapewniać każdemu minimalny poziom bezpieczeństwa ekonomicznego. Zwolennicy tego rozwiązania podkreślają, że w świecie, w którym stabilne zatrudnienie staje się coraz rzadsze, dochód podstawowy może pełnić funkcję „poduszki bezpieczeństwa”, umożliwiającej jednostkom elastyczniejsze reagowanie na zmiany rynku pracy, podejmowanie ryzyka przedsiębiorczego czy inwestowanie w rozwój kompetencji.

Idea bezwarunkowego dochodu podstawowego (BDP) zyskuje na znaczeniu w kontekście rosnącej automatyzacji, cyfryzacji i niepewności zatrudnienia, ale jednocześnie wywołuje liczne kontrowersje. Krytycy zwracają uwagę przede wszystkim na wysokie koszty finansowania takiego programu – zapewnienie każdemu obywatelowi stałego dochodu wymagałoby znacznego zwiększenia wydatków państwa, co może prowadzić do wzrostu podatków lub ograniczenia innych form wsparcia społecznego. Wątpliwości budzi także wpływ BDP na motywację do pracy: część ekonomistów obawia się, że gwarantowany dochód mógłby osłabić chęć podejmowania zatrudnienia lub rozwijania własnej działalności gospodarczej, szczególnie w sektorach niskopłatnych.

Kolejnym zagadnieniem jest sposób integracji BDP z istniejącymi systemami zabezpieczenia społecznego. Pojawia się pytanie, czy dochód podstawowy powinien zastąpić wszystkie świadczenia, w tym zasiłki, dodatki rodzinne czy emerytury minimalne, czy raczej stanowić ich uzupełnienie, pozostawiając równocześnie możliwość stosowania celowanych programów wsparcia dla najbardziej potrzebujących. Równie istotny jest aspekt społeczny: BDP może działać jako forma „poduszki bezpieczeństwa”, zmniejszająca nierówności i poprawiająca poczucie stabilności ekonomicznej, zwłaszcza wśród osób zatrudnionych w sektorach najbardziej narażonych na automatyzację lub pracujących w niestabilnych formach zatrudnienia.

Doświadczenia z eksperymentów przeprowadzanych w różnych krajach, takich jak Finlandia, Kanada czy Hiszpania, pokazują, że BDP może poprawiać dobrostan uczestników, zwiększać ich poczucie bezpieczeństwa oraz ułatwiać inwestowanie w edukację i rozwój kompetencji. Jednak wyniki te wskazują też na potrzebę starannie zaplanowanego wdrożenia, uwzględniającego kontekst gospodarczy i demograficzny danego kraju, aby program nie generował nieprzewidzianych konsekwencji fiskalnych czy społecznych.

W rezultacie BDP pozostaje jednym z najbardziej dyskutowanych narzędzi nowoczesnej polityki społecznej – propozycją, która może uzupełniać klasyczne systemy państwa dobrobytu, odpowiadać na wyzwania rynku pracy w erze automatyzacji i sztucznej inteligencji, ale jednocześnie wymagać ostrożnej analizy kosztów, skutków i warunków implementacji⁴.

Rosnące nierówności majątkowe i dochodowe w wielu społeczeństwach wywołują silną presję społeczną i polityczną. Coraz większe dysproporcje między najbogatszymi a resztą społeczeństwa prowadzą do poczucia niesprawiedliwości i marginalizacji znacznej części obywateli, co w konsekwencji zwiększa napięcia społeczne. W takim kontekście możliwy jest powrót do idei silnego państwa opiekuńczego, które poprzez mechanizmy redystrybucji dochodów, progresywne systemy podatkowe, rozbudowane świadczenia socjalne i politykę

⁴ M. Latos-Miłkowska, M. Kibil, *Czy jesteśmy gotowi na sztuczną inteligencję w zatrudnieniu?*, „Studia z Zakresu Prawa Pracy i Polityki Społecznej” 2024/31(3), s. 163–164.

rynku pracy starałoby się stabilizować sytuację ekonomiczną obywateli oraz ograniczać nierówności.

Alternatywnie: rosnące niezadowolenie społeczne może być wykorzystywane przez ruchy populistyczne, które w imię prostych rozwiązań i obietnic natychmiastowej poprawy sytuacji społecznej mobilizują opinię publiczną. Takie zjawiska mogą prowadzić do erozji zaufania do instytucji demokratycznych i osłabienia fundamentów państwa dobrobytu, a tym samym ograniczać jego zdolność do prowadzenia długofalowej polityki redystrybucyjnej.

Populizm może również skłaniać rządy do podejmowania decyzji krótkoterminowych, które odpowiadają na bieżące oczekiwania społeczne, ale nie rozwiązują strukturalnych problemów gospodarczych ani nie poprawiają stabilności systemów zabezpieczenia społecznego.

W praktyce oznacza to, że państwa muszą znaleźć równowagę między utrzymaniem efektywnego systemu redystrybucji a zachowaniem konkurencyjności gospodarki. Konieczne staje się wprowadzanie polityk, które zarówno ograniczają nadmierne nierówności, jak i wspierają rozwój nowych miejsc pracy oraz inwestycje w kapitał ludzki – edukację, przekwalifikowanie zawodowe i umiejętności cyfrowe. Tylko w ten sposób możliwe jest przeciwdziałanie napięciom zarówno społecznym, jak i politycznym, a jednocześnie ochrona podstawowych zasad państwa dobrobytu⁵.

4. Transformacja środowiska i społeczna

Współczesne państwa dobrobytu stają w obliczu kolejnego, coraz bardziej palącego wyzwania – konieczności transformacji ekologicznej i klimatycznej. Proces ten, obejmujący odejście od paliw kopalnych, rozwój odnawialnych źródeł energii oraz wprowadzanie technologii niskoemisyjnych, prowadzi do głębokich zmian w strukturze gospodarki i rynku pracy. W niektórych sektorach, takich jak górnictwo węgla, przemysł ciężki czy energetyka konwencjonalna, mogą wystąpić znaczące straty miejsc pracy, podczas gdy w innych branżach pojawiają się nowe możliwości zatrudnienia, wymagające od pracowników nowych kompetencji.

W tym kontekście pojawia się potrzeba sprawiedliwej transformacji klimatycznej – podejścia, które nie tylko realizuje cele ekologiczne, ale jednocześnie minimalizuje negatywne skutki społeczne. Państwo ma tu do odegrania kluczową rolę, ponieważ zmiany rynkowe same w sobie nie gwarantują sprawiedliwości społecznej. Konieczne jest wsparcie grup najbardziej dotkniętych transformacją poprzez rekompensaty finansowe, programy przekwalifikowania zawodowego, pomoc w poszukiwaniu nowych miejsc pracy oraz rozwój lokalnych inwestycji wspierających zieloną gospodarkę.

Zwiększenie roli państwa w tym procesie oznacza, że tradycyjne funkcje *welfare state* – takie jak zabezpieczenia socjalne, systemy emerytalne czy zasiłki dla bezrobotnych – muszą zostać uzupełnione o instrumenty specyficzne dla polityki klimatycznej. W praktyce może to obejmować np. fundusze sprawiedliwej transformacji, dopłaty do szkoleń i edukacji

⁵ M. Brzeziński, M. Myck, M. Najsztub, *Nierówności dochodowe w Polsce: nowe wyniki wykorzystujące dane z gospodarstw domowych*, „European Journal of Political Economy” 2021, s. 8.

ekologicznej, wsparcie dla rodzin w regionach przechodzących od górnictwa do energii odnawialnej, a także inicjatywy promujące lokalne miejsca pracy w nowych, zielonych sektorach gospodarki.

Transformacja ekologiczna w kontekście państwa dobrobytu staje się coraz bardziej złożonym wyzwaniem, które wymaga holistycznego podejścia łączącego aspekty środowiskowe, społeczne i ekonomiczne. Wdrażanie ambitnych celów klimatycznych, takich jak dekarbonizacja gospodarki, rozwój odnawialnych źródeł energii czy ograniczenie emisji gazów cieplarnianych, niesie ze sobą konsekwencje dla rynku pracy i lokalnych społeczności. W regionach zależnych od tradycyjnych gałęzi przemysłu, np. górnictwa czy przemysłu ciężkiego, likwidacja miejsc pracy może prowadzić do społecznego wykluczenia i wzrostu napięć ekonomicznych, jeśli nie zostaną wdrożone odpowiednie mechanizmy kompensacyjne.

W tym kontekście państwo odgrywa kluczową rolę jako koordynator i gwarant sprawiedliwej transformacji. Obejmuje to między innymi: programy przekwalifikowania zawodowego, wsparcie dla tworzenia nowych miejsc pracy w sektorach zielonej gospodarki, systemy rekompensat dla osób tracących pracę oraz inwestycje w lokalną infrastrukturę i edukację ekologiczną. Równie ważna jest współpraca z pracodawcami i samorządami lokalnymi, aby reformy były adekwatne do potrzeb regionów i skutecznie wprowadzały innowacyjne technologie przy minimalizacji społecznych kosztów transformacji.

Ponadto transformacja ekologiczna w państwie dobrobytu wiąże się również z koniecznością przemyślanego finansowania polityki klimatycznej, obejmującego zarówno redystrybucję środków na wsparcie najbardziej dotkniętych zmianami grup społecznych, jak i zachęty dla przedsiębiorstw do inwestycji w technologie niskoemisyjne. Tylko w ten sposób możliwe jest połączenie celów środowiskowych z ochroną dobrobytu obywateli, budując społecznie akceptowalną, zrównoważoną i odporną gospodarkę.

W dłuższej perspektywie sprawiedliwa transformacja klimatyczna może stać się także instrumentem wzmacniania więzi społecznych i zaufania do instytucji państwowych, pokazującym, że zmiany ekologiczne i gospodarcze mogą iść w parze z ochroną praw obywateli i poprawą jakości życia całych społeczności⁶.

Koncepcja „państwa opiekuńczego 2.0” wyłania się w odpowiedzi na wyzwania współczesnego świata: digitalizację, automatyzację, zmiany demograficzne oraz rosnącą złożoność problemów społecznych. W odróżnieniu od klasycznego modelu państwa dobrobytu, który opierał się na standaryzowanych świadczeniach i masowym systemie zabezpieczeń, państwo opiekuńcze 2.0 stawia na indywidualizację usług i elastyczność. Dzięki cyfrowym platformom administracyjnym możliwe jest szybkie i precyzyjne dostosowanie świadczeń do potrzeb konkretnych grup społecznych – od rodzin wielodzietnych, przez osoby starsze, po pracowników sektora niestabilnego zatrudnienia.

Państwo opiekuńcze 2.0 wykorzystuje nowoczesne technologie informacyjne i analityczne, które pozwalają monitorować rynek pracy, prognozować potrzeby w zakresie edukacji i przekwalifikowania zawodowego oraz dynamicznie reagować na zmiany w sytuacji społeczno-ekonomicznej obywateli. Elastyczność systemu oznacza także możliwość

⁶ J. Rok, *Rola środowiska naturalnego w różnych ujęciach dobrobytu – próba systematyzacji*, „*Ekonomista*” 2020/5, s. 706–708.

łączenia różnych form wsparcia: finansowego, edukacyjnego czy doradczego, w zależności od indywidualnej sytuacji.

Ponadto model ten kładzie silny nacisk na proaktywne podejście państwa – nie tylko reagowanie na problemy, ale także ich przewidywanie i zapobieganie negatywnym skutkom automatyzacji, zmian klimatycznych czy niestabilności zatrudnienia. Dzięki temu państwo staje się bardziej efektywnym i sprawiedliwym uczestnikiem życia społecznego, wspiera obywateli w budowaniu stabilności ekonomicznej, kompetencji cyfrowych i odporności na zmiany gospodarcze. Państwo opiekuńcze 2.0 to zatem model przyszłości, w którym tradycyjne mechanizmy *welfare state* są uzupełnione o cyfrową infrastrukturę, elastyczne instrumenty wsparcia i indywidualne podejście do obywatela, co pozwala lepiej sprostać wyzwaniom XXI w.⁷

Z perspektywy gospodarczej polityka państwa dobrobytu stanowi poważne wyzwanie dla rządów krajów wysoko rozwiniętych. Muszą one balansować między realizacją społecznych oczekiwań o charakterze populistycznym a koniecznością budowy nowoczesnych, konkurencyjnych systemów gospodarczych. Wydatki na cele społeczne w tych państwach systematycznie rosną i są zdecydowanie wyższe niż w innych kręgach cywilizacyjnych, takich jak chińska, indyjska czy islamska. Może to w konsekwencji ograniczać ich rozwój i osłabiać konkurencyjność na arenie międzynarodowej. Dodatkowym obciążeniem gospodarczym jest także sytuacja demograficzna – proces starzenia się społeczeństw oraz ujemny przyrost naturalny⁸.

5. Perspektywy państwa dobrobytu

Współczesne państwo opiekuńcze, funkcjonujące w warunkach dynamicznych przemian gospodarczych, społecznych i technologicznych, musi charakteryzować się przemyślaną polityką i wysokimi standardami etycznymi. Rozwaga w podejmowaniu decyzji oznacza nie tylko analizę krótkoterminowych skutków działań rządu, lecz także prognozowanie ich długofalowego wpływu na rynek pracy, stabilność systemów socjalnych i sytuację finansów publicznych. Uczciwość państwa przejawia się natomiast w transparentności procesów decyzyjnych, rzetelnej redystrybucji zasobów oraz w konsekwentnym egzekwowaniu prawa, co buduje zaufanie społeczne – fundament efektywnego państwa opiekuńczego.

Kluczową rolę w tych procesach odgrywają elity polityczne, które nie tylko kierują polityką publiczną, ale również kształtują wartości i normy obowiązujące w społeczeństwie. Ich kompetencje w zakresie ekonomii, prawa i zarządzania decydują o tym, czy polityka społeczna będzie skuteczna, a jej koszty i korzyści odpowiednio wyważone. Wyobraźnia społeczna pozwala przewidywać potrzeby różnych grup społecznych, projektować innowacyjne rozwiązania i adaptować systemy wsparcia do zmieniających się warunków. Natomiast etyka

⁷ XIV edycja konferencji „Państwo 2.0” organizowanej przez magazyn „Computerworld Polska” pod patronatem Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych, Warszawa, 24–25.09.2024 r., <https://cie.gov.pl/konferencja-panstwo-2-0-z-udzialem-centrum-informatycznego-edukacji/> (dostęp: 2.12.2025 r.).

⁸ P. Rubaj, *Cywilizacyjny wymiar polityki „państwa dobrobytu” w XXI w. – bezpieczeństwo socjalne w warunkach silnej międzynarodowej konkurencji ekonomicznej*, „Ekonomista” 2016/2, s. 268.

i morale elit politycznych zapewniają, że decyzje podejmowane są w interesie społeczeństwa, a nie wąskich grup interesów, minimalizują ryzyko nadużyć i konfliktów społecznych.

Współczesne wyzwania, takie jak starzenie się społeczeństwa, automatyzacja pracy, rosnące nierówności dochodowe czy kryzysy klimatyczne – wymagają od państwa opiekuńczego nie tylko reagowania na bieżące problemy, lecz także proaktywnego tworzenia mechanizmów stabilizujących i wspierających obywateli. Efektywność tych mechanizmów w dużej mierze zależy od jakości przywództwa politycznego: zdolności do strategicznego planowania, innowacyjnego podejścia do problemów społecznych oraz umiejętności skutecznej komunikacji z obywatelami.

Państwo opiekuńcze przyszłości nie może ograniczać się do biernej roli świadczeniodawcy – musi być aktywnym, przewidującym i odpowiedzialnym aktorem, który potrafi harmonijnie łączyć aspekty ekonomiczne, społeczne i etyczne, zapewniać stabilność i dobrobyt całego społeczeństwa⁹.

Przyszłość państwa dobrobytu zależy od wielu czynników: demografii, technologii, globalnych trendów gospodarczych oraz decyzji politycznych. Choć model ten wymaga przekształceń, jego podstawowa funkcja – zapewnienie równości szans i bezpieczeństwa społecznego – pozostaje kluczowa w złożonym i dynamicznie zmieniającym się świecie. Przyszłość państwa dobrobytu jest przedmiotem intensywnych debat w naukach społecznych, ekonomii i polityce. Państwo dobrobytu może ewoluować w kilku kierunkach. Możliwy jest np. model „państwa inwestycyjnego”, koncentrującego się bardziej na edukacji, innowacjach i zdrowiu niż na pasywnym transferze środków.

Państwo opiekuńcze (*welfare state*) przeżywa obecnie koncepcyjny i legitymizacyjny kryzys, który może przyczynić się do znaczącego przeformułowania jego roli oraz znaczenia w społeczeństwach. Istnieje napięcie pomiędzy potrzebą zapewnienia bezpieczeństwa socjalnego a wyzwaniami finansowymi i strukturalnymi. Warianty przyszłości obejmują zarówno jego reformę i modernizację, jak i częściowy demontaż lub redefinicję. Przyszłość państwa dobrobytu nie jest zatem przesądzona¹⁰.

Abstract

The future of the welfare state – selected issues

Dr Damian Szczepański – Assistant Professor at the Vistula University
of Finance and Business in Warsaw
ORCID: 0000-0002-5147-1924

The socioeconomic policy model known as the „welfare state” is a widely recognized economic solution aimed at ensuring broadly understood social well-being. The future

⁹ S. Golinowska, *Przyszłość państwa opiekuńczego i systemu zabezpieczenia społecznego*, „Polityka Społeczna” 2005/11–12, s. 9.

¹⁰ S. Czech, *Ekonomia dobrobytu a państwo opiekuńcze – relacja przeszłości czy przyszłości?*, „Studia Ekonomiczne” 2024/176, s. 56.

of the welfare state is the subject of intense debate in the social sciences, economics, and politics. The future of the welfare state is not certain – it depends on political decisions, social pressures, technological developments, and global trends. There is a tension between the need to ensure social security and financial and structural challenges.

Keywords: *welfare state, social security*

Bibliografia / References

- Brzeziński M., Myck M., Najsztub M., *Nierówności dochodowe w Polsce: nowe wyniki wykorzystujące dane z gospodarstw domowych*, „European Journal of Political Economy” 2021
- Czech S., *Ekonomia dobrobytu a państwo opiekuńcze – relacja przeszłości czy przyszłości?*, „Studia Ekonomiczne” 2024/176
- Golinowska S., *Przyszłość państwa opiekuńczego i systemu zabezpieczenia społecznego*, „Polityka Społeczna” 2005/11–12
- Kowalski R., *O niektórych aspektach niebezpiecznego państwa dobrobytu*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 2007/733
- Kowalski R., *Państwo dobrobytu wobec globalizacji [w:] Polska wobec procesów globalizacji. Aspekty społeczno-ekonomiczne*, red. Z. Dach, Kraków 2010
- Latos-Miłkowska M., Kibil M., *Czy jesteśmy gotowi na sztuczną inteligencję w zatrudnieniu?*, „Studia z Zakresu Prawa Pracy i Polityki Społecznej” 2024/31(3)
- Przybyciński T., *Etyczne i ekonomiczne aspekty państwa dobrobytu*, „Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym” 2016/19(3)
- Rok J., *Rola środowiska naturalnego w różnych ujęciach dobrobytu – próba systematyzacji*, „Ekonomista” 2020/5
- Rubaj P., *Cywilizacyjny wymiar polityki „państwa dobrobytu” w XXI w. – bezpieczeństwo socjalne w warunkach silnej międzynarodowej konkurencji ekonomicznej*, „Ekonomista” 2016/2